

Responde a oferta da formación profesional inicial ás necesidades de emprego das comarcas galegas?

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 70-74

Manuel César Vila

Profesor de ensino secundario

Profesor Asociado do Departamento de Organización de Empresas e Comercialización da USC

Doutor en Desenvolvemento Rexional e Integración Económica

manuel.cesar.vila@usc.es

INTRODUCCIÓN

A formación profesional ao longo da historia pasou por diferentes etapas, experimentando diversos tipos de aprendizaxe, desde as máis espontáneas ás moi institucionalizadas como foi o caso dos gremios de artesáns medievais (Jiménez, 1996, ix). Non obstante, haberá que esperar até a Primeira Revolución Industrial para que as imprentas de vapor, rápidas e baratas, impulsen “a alfabetización xeneralizada en Europa e Norte América. Será a partir de aquí cando son creados os sistemas de escolarización obrigatoria nas cidades industrializadas para que a futura man operaria puidera ter a capacidade de comunicación necesaria para ocuparse das operacións comerciais máis complexas” (Rifkin, 2014, 63).

No Estado español este proceso foi contemporáneo á posta en funcionamento en 1814 da primeira imprenta de vapor do mundo, aínda que xa anteriormente tiña xurdido a idea de introducir a formación profesional no sistema xeral de ensino. Esta proposta, fornecida polas Sociedades Económicas de Amigos do País, acaba inspirando en 1813 o “Relatorio Quintana”, que coloca os alicerces para a introdución da FP no sistema educativo (Jiménez, 1996).

Na actualidade a Lei Orgánica 2/2006, de Educación (LOE) establece no seu preámbulo que “a formación profesional (...) ten como finalidade preparar as alumnas e alumnos para o desempeño cualificado das diversas profesións, o acceso ao emprego e a participación activa na vida social, cultural e económica”.

Pola súa parte, a Lei Orgánica 5/2002, “das cualificacións e da formación profesional” formula como finalidade da mesma “a ordenación dun sistema integral de formación profesional, cualificacións e acreditación, que

responda con eficacia e transparencia ás demandas sociais e económicas a través das diversas modalidades formativas”.

A nivel europeo existen diversas normas que van nesta mesma liña, como as aprobadas polo Consello da Unión Europea e Comisión Europea (2002), polo Consello da Unión Europea, Interlocutores sociais europeos e pola Comisión Europea (2010) ou Parlamento Europeo (2012).

Polo tanto, a nivel legal é expresada a necesidade de adecuar a oferta educativa da FP ás demandas laborais existentes no mercado. Mais que exista esta vontade legal de concordancia non carrega a existencia da mesma a nivel material. Nesta liña argumental vai ser analizada esta oferta educativa na Galiza a nivel comarcal, comparándoa coas estruturas sectoriais de produción e de emprego.

Para isto comezase por describir as fontes estatísticas utilizadas no estudo e a definición das variábeis a contrastar. A continuación, serán descritos os principais resultados empíricos atinxidos. Por último, resumiranse as conclusións máis salientábeis.

FONTES ESTADÍSTICAS E VARIÁBEIS DE CONTROL

A escolla da comarca como unidade territorial de referencia para analizar a adecuación entre a oferta educativa de FP e as necesidades reais de profesionais nos diferentes ramos de actividade é debida basicamente a dúas razóns: unha estatística e outra histórica-normativa. A primeira xustifícase pola conveniencia de traballar cun número de unidades desagregadas que permita realizar comparacións territoriais, contornando os datos globais autonómicos (NUT-1) e provinciais (NUTS-2), que en ambos os casos deberían reflectir niveis de correlación moito maiores, en tanto estarían afastándose da realidade

de socioeconómica máis abeirada á poboación. Este nivel de desagregación leva implícita unha menor información estatística para algunhas variábeis e tamén unha frecuencia temporal inferior no caso das existentes. Canto á segunda xustificación, a comarca na Galiza é “o espazo funcional e tradicional básico para a organización territorial, e constitúe un dos seus encadramentos tradicionais de convivencia e asentamento” (Precedo, 1995, 9). A propia Lei 7/1996, de desenvolvemento comarcal (Presidencia da Xunta de Galicia, 1996) salienta “a existencia de recursos locais, actividades económicas moi diversas e economías comarcais diferenciadas” o que “esixe... coñecer con detalle a localización dos recursos endóxenos existentes”.

Aínda que podería ser realizada unha análise a nivel municipal, a oferta educativa de FP non posúe unha presenza territorial con tanta capilaridade; de facto, incluso a nivel comarcal aparecen tres entidades sen calquera ensinanza de FP: Meira, Quiroga e Terra de Caldelas.

A información estatística comarcal das variábeis de produción e emprego sectorial procede de *Produto interior bruto municipal* do IGE (Instituto Galego de Estatística, 2016a), de *Estadística de municipios. Paro registrado y contratos registrados* do SEPE (Servicio Público de Empleo Estatal, 2016) e de *Banco de datos comarcal. Afiliacións en alta laboral por sectores* do IGE (Instituto Galego de Estatística, 2016b). A primeira fonte de datos refírese a 2012, último ano para o cal existe información comarcal do valor acrescentado bruto (VAB) clasificado en catro e en doce sectores produtivos^[1]. A segunda fonte contabiliza os contratos rexistrados nas ofici-

[1] Os catro sectores produtivos utilizados son: Agricultura, Construción, Industria e Servizos. Para o VAB comarcal é posíbel traballar cun nivel de desagregación maior, podendo chegar a doce sectores: Sector primario; Industrias extractivas e fabricación doutros produtos minerais non metálicos; Industria agroalimentaria; Madeira, papel e móbeis; Metalurxia e produtos metálicos, electrónicos, eléctricos e maquinaria; Fabricación de material de transporte e grandes reparacións industriais; Resto da industria; Enerxía, subministración de auga e xestión de residuos; Construción; Comercio, transporte e hostalería; Actividades de información, financeiros, inmobiliarios e profesionais; Administracións públicas, Educación, Sanidade e outros servizos.

Panorámica do Concello de Folgoso do Courel, na comarca de Quiroga (Foto do autor).

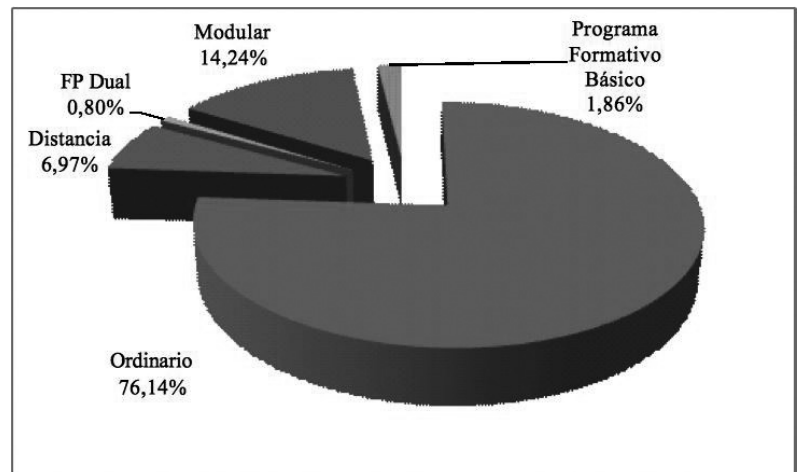
nas do Servizo Público de Emprego durante todo o ano 2015 e clasificados en catro sectores produtivos. Por último, as afiliacións en alta laboral, tamén para catro sectores produtivos, recollen as existentes en decembro de 2015. Todas estas variábeis tórnanse explicativas da oferta de FP para o curso 2016-2017, estando o seu período de referencia retardado un ano a respecto desta, coa excepción do VAB onde o último ano con desagregación a nivel de comarca é 2012, como xa foi indicado na cima. No entanto, existe unha grande correlación (99,79 por cento) na estrutura porcentual produtiva (11 sectores) para o total galego dos anos 2012 e 2015, co que se pode agardar unha relación estatística similar a nivel comarcal e a validez dos resultados atinxidos cos datos de tres anos antes.

Canto á información sobre a oferta de formación profesional do sistema educativo, trabállase cos datos oficiais para todos os réximes^[2] do curso 2016-2017. Son ofertadas 32.302 prazas en 1.258 ciclos ou programas nos diversos concellos galegos, de 229 ciclos e de 14 programas formativos básicos diferentes correspondentes a 24 familias profesionais das 26 existentes^[3]. No *Gráfico 1* aparece a estrutu-

ra porcentual das prazas ofertadas durante o curso 2016-2017 atendendo aos diferentes réximes. A preponderancia do réxime ordinario, con máis das tres cuartas partes das prazas ofertadas, acrécentase atendendo ao número de ciclos sobre o total (78,06 por cento). En segundo lugar figura a oferta parcial, por módulos, dos ciclos formativos de grao medio e de grao superior en centros públicos polo réxime de persoas adultas na modalidade presencial (14,79 por cento dos ciclos) e xa o terceiro posto sería para a oferta educativa de ciclos formativos de grao medio e de grao superior en centros públicos polo réxime de persoas adultas na modalidade semipresencial e a distancia, onde a diferenza porcentual do número de ciclos descende até 3,58 por cento.

gunda e dous ciclos superiores a primeira e catro a segunda). En principio, os ciclos da familia de *Administración e xestión* serían clasificados no sector Servizos para a clasificación de catro sectores e en Actividades de información, financeiros, inmobiliarios e profesionais na clasificación de doce sectores. De igual maneira, os ciclos pertencentes á familia de *Electricidade e electrónica* foron clasificados en Industria e en Metalurxia e produtos metálicos, electrónicos, eléctricos e maquinaria, respectivamente. Esta simplificación carrea un nesgo na clasificación sectorial de todos os ciclos e PFB ao existir posibilidades de agrupamento en máis dun ramo de actividade. Vista a dificultade dunha asignación sectorial múltiple de toda a oferta educativa, óptase por realizar un axus-

Gráfico. Estrutura porcentual das prazas ofertadas en ciclos e programas segundo o réxime. Curso 2016-2017

Fonte: EP a partir de Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria (2016).

[2] A Consellería de Educación fornece datos da oferta de ciclos formativos polo réxime ordinario públicos e privados –grao profesional básico, grao medio e grao superior–, a oferta modular polo réxime de persoas adultas nas modalidades presencial e a distancia, a oferta de prazas da formación profesional dual e a oferta de programas formativos de formación profesional básica.

[3] As dúas familias formativas sen presenza na oferta educativa galega son *Artes e artesanía* e *Industrias extractivas*, co ciclo de técnico superior artista fallero e construción de escenografías (Comunidade Valenciana) para a primeira, e os ciclos de técnico en escavacións e sondaxes (Andalucía, Aragón e Navarra) e técnico en pedra natural (desenvolvido apenas o currículo do Ministerio de Educación). Se ben a ausencia da primeira titulación semella xustificada, non acontece o mesmo cos dous últimos ciclos atendendo á importancia das industrias extractivas na Galiza que atinxindo 1,00 por cento do produto total galego en 2000, situáronse en 0,34 por cento en 2014.

Tocante ás familias profesionais, como mostra a *Táboa 1*, existen dúas que case atinxen a terceira parte das prazas e dos ciclos e programas de formación básica (PFB) ofertados (28,39 por cento das prazas e 27,66 por cento dos ciclos ou PFB) que son as de *Administración e xestión* e de *Electricidade e electrónica* (un ciclo básico cada unha, un ciclo medio a primeira e dous a se-

te único, dos ciclos e PFB da familia de *Administración e xestión* entre unha pluralidade de sectores, ao percibir a súa preeminencia sobre o resto de familias (16,96 por cento das prazas e 14,94 por cento dos ciclos e PFB) e porque calquera sector de actividade precisará persoal administrativo para desenvolver as súas funcións. Desta manei-

ra, estableceuse que a meta-de das prazas ofertadas na familia de *Administración e xestión* fose asignada aos sectores indicados na cima, e outro 50 por cento fose repartido entre as prazas das restantes familias formativas ofertadas na comarca, observando a importancia relativa de cada unha delas.

Os datos así clasificados desta oferta educativa tórnase a variábel dependente a explicar nos modelos econométricos de sección cruzada utilizados na seguinte epígrafe.

RESULTADOS EMPÍRICOS

Para explicar a oferta educativa de FP a nivel comarcal foron elaborados cinco modelos econométricos de sección cruzada^[4]. O primeiro, bivariante, utilizando o VAB de doce sec-

[4] Foron calculados devolvendo estimativas robustas mediante efectos fixos de sección cruzada (comarcas e sectores) non existindo problemas de autocorrelación ao estaren estatísticos Durbin-Watson moi próximos ao valor dous e existindo esoxeñidade estrita entre a variábel independente e os residuos, dando estimadores MCO consistentes. A maioría destes efectos comarcais teñen signo negativo. Todas as regresións teñen significación conxunta e individual cun nivel de confianza superior a 99 por cento.

tores produtivos como variábel explicativa desta oferta. Os catro seguintes foron construídos traballando con catro sectores produtivos (Agricultura, Construción, Industria e Servizos) sendo o primeiro deles un modelo de regresión múltiple co VAB e cos contratos de traballo rexistrados no Servizo Público de Emprego (SEPE) durante o ano 2015 como variábeis explicativas. Os restantes modelos son bivariantes, regresando por separado as dúas variábeis anteriores e os traballadores afiliados á Seguridade Social (SS) no ano 2015.

Como era de esperar e mostra a *Táboa 2*, os modelos cun nivel de desagregación menor (catro sectores produtivos) devolven coeficientes de determinación axustados (R^2) superiores ao modelo de doce sectores produtivos, sendo o modelo que utiliza como variábel independente os datos do SEPE quen presenta un maior poder explicativo (89,76 por cento).

Polo tanto, todas as variábeis escollidas para explicar a oferta educativa de FP a nivel comarcal son significativas tanto desde o punto de vista estatístico, como desde o agardado pola dinámica socioeconómica para todas as comarcas conxuntamente. Mais a nivel individual obsérvanse grandes diferenzas nas magnitudes e nos signos dos efectos fixos calculados, detectando un nesgo importante para a maioría das mesmas e cunha grande correlación a respecto da poboación en idade de traballar (16 a

Táboa 1. Prazas e ciclos e PFB ofertados (número e porcentaxe). Curso 2016-2017

FAMILIAS	PRAZAS		CICLOS/PFB	
	Número	%	Número	%
Actividades físicas e deportivas	435	1,35%	16	1,27%
Administración e xestión	5.480	16,96%	188	14,94%
Agraria	931	2,88%	42	3,34%
Artes gráficas	492	1,52%	21	1,67%
Artes e artesanía	0	0,00%	0	0,00%
Comercio e márketing	1.759	5,45%	63	5,01%
Edificación e obra civil	763	2,36%	27	2,15%
Electricidade e electrónica	3.690	11,42%	160	12,72%
Enerxía e auga	248	0,77%	10	0,79%
Fabricación mecánica	1.424	4,41%	62	4,93%
Hostelaría e turismo	2.325	7,20%	91	7,23%
Imaxe e son	606	1,88%	25	1,99%
Imaxe persoal	1.020	3,16%	45	3,58%
Industrias alimentares	546	1,69%	23	1,83%
Industrias extractivas	0	0,00%	0	0,00%
Informática e comunicacións	3.030	9,38%	108	8,59%
Instalación e mantemento	969	3,00%	42	3,34%
Madeira, móbel e cortiza	670	2,07%	30	2,38%
Marítimo-pesqueira	402	1,24%	17	1,35%
Química	602	1,86%	26	2,07%
Sanidade	2.847	8,81%	103	8,19%
Seguranza e medio ambiente	80	0,25%	2	0,16%
Servizos socioculturais e á comunidade	1.760	5,45%	57	4,53%
Textil, confección e pel	212	0,66%	10	0,79%
Transporte e mantemento de vehículos	1.991	6,16%	89	7,07%
Vidro e cerámica	20	0,06%	1	0,08%
Totais	32.302	100,00%	1.258	100,00%

Fonte: EP a partir de Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria (2016).

Táboa 2. Regresións bivariadas e múltiple da oferta de FP a nivel comarcal

Variábel explicativa	Constante	Erro típico	Coefficiente	Erro típico	R^2 axustado	Observacións
VAB-12	21,13029	2,52728	0,00038	0,00003	0,45684	636
VAB-4 e SEPE-4	27,43628	4,68565	0,00033	0,00006	0,83413	212
VAB-4	26,75283	4,64029	0,00054	0,00002	0,82200	212
SEPE-4	37,12892	2,42825	0,02680	0,00057	0,89758	212
SS-4	56,65589	4,46061	0,02210	0,00107	0,74128	212

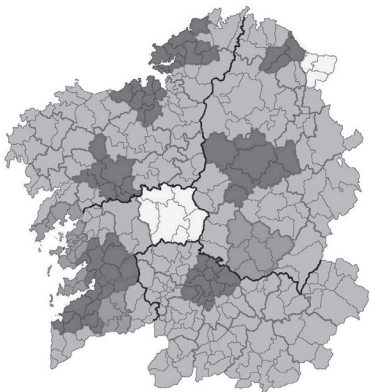
Fonte: EP a partir de Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria (2016), Instituto Galego de Estatística (2016a), Instituto Galego de Estatística (2016b) e Servicio Público de Empleo Estatal (2016).

64 anos). O Mapa mostra as comarcas con efectos fixos positivos nos modelos con variábeis explicativas VAB-12 e SEPE-4. No primeiro deles estarían Vigo, Ferrol, Ourense, a Coruña, Santiago, Pontevedra, Lugo, o Morrazo, o Condado, Terra de Le-

stocks de poboación en idade de traballar e viceversa.

Estes dous feitos producen ou perpetúan desequilibrios socioeconómicos moi graves da realidade galega. Un deles serían os “fortes contrastes de

Mapa. Comarcas onde a oferta de FP se axusta ás estruturas produtivas e de emprego

Nota:

Modelos VAB-12 e SEPE-4 ■

Só en VAB-12 ■

Só en SEPE-4 ■

Fonte: EP a partir dos modelos econométricos.

mos, a Barbanza, o Salnés e a Mariña Central, que a nivel predominante coinciden coas de maior poboación en idade activa.

Este resultado vólvese repetir case idéntico para a regresión con maior poder explicativo (SEPE-4), onde novamente aparecen as comarcas de Vigo, Ferrol, Ourense, Santiago, a Coruña, Pontevedra, Lugo e a Mariña Central, ás cales se engaden a Mariña Oriental e o Deza. Para o resto de comarcas (38) –é dicir, a grande maior delas– a oferta educativa de FP non se correspondería coas súas estruturas produtivas e de emprego.

CONCLUSIÓN S

Primeiramente convén salientar o grande poder explicativo da oferta de FP por comarcas que teñen as catro variábeis utilizadas para o conxunto galego. A pesar disto constátase un importante nesgo para a maior parte das comarcas.

Outro resultado importante é que esta oferta educativa mostra unha maior correlación sectorial nas comarcas con maiores

densidades demográficas existentes entre a Galicia litoral e occidental e a Galicia interior” coa excepción de “aqueles territorios nos que se emprazan as capitais de provincia interior (Lugo e Ourense), as súas periferias e os concellos centralizados por unha vila ou pequena cidade” (Lois, 2015, 17-18), cunha “intensa urbanización e concentración do efectivo humano preto do litoral” xa que “as actividades económicas máis rendibles e que xeran maior emprego se localizan nas áreas sinaladas” (Lois, 2015, 19).

Outro desfase importante viría dado pola constatación de que a oferta de FP na maioría das comarcas galegas (case 72 por cento) non responde ás estruturas de produción e de emprego das mesmas. Este feito non corruxiría o efecto negativo sobre o despoboamento de grandes áreas do territorio galego, incumprindo igualmente os preceptos legais indicados na introdución, no referido á resposta eficaz a respecto das demandas sociais e económicas, e debendo responder con un non á pregunta que serve de título a esta investigación. ■

- Consellería de Cultura, Educación e Ordenación Universitaria. (2016). *Oferta de FP*. Dispoñíbel en: <http://www.edu.xunta.es/fp/oferta-fp>

- Consello da Unión Europea e Comisión Europea (2002). *O proceso de Copenhague: Cooperación europea reforzada en materia de ensino e formación profesionais*. Dispoñíbel en: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PT/ALL/?uri=URI-SERV:ef0018>

- Consello da Unión Europea, Interlocutores sociais europeos e Comisión Europea (2010). *Comunicado de Brujas sobre una cooperación europea reforzada en materia de educación y formación profesional para el período 2011-2020*. Dispoñíbel en: https://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/bruges-com_es.pdf

- Instituto Galego de Estatística. (2016a). *Produto interior bruto municipal*. Dispoñíbel en: <http://www.ige.eu/igebdt/esq.jsp?idioma=gl&paxina=000&c=-1&ruta=verEjes.jsp?COD=8001&M=2&S=&RET=>

- Instituto Galego de Estatística. (2016b). *Banco de datos comarcal. Afiliacións en alta laboral por sectores*. Dispoñíbel en: <http://www.ige.eu/igebdt/esq.jsp?idioma=gl&paxina=000&c=-1&ruta=verEjes.jsp?COD=4557&M=2&S=&RET=>

- JIMÉNEZ, B. (1996). *Claves para comprender la formación profesional en Europa y en España*. Barcelona: EUB.

- Lei orgánica 5/2002, de 19 de xuño, das cualificacións e da formación profesional, BOE suplemento número 7, de 1 de xullo.

- Lei orgánica 2/2006, de 3 de maio, de educación, BOE suplemento número 6, de 15 de maio.

- Lois, R.C. (2015). Apuntamentos para o estudo xeográfico (nacional) de Galicia. En *Reflexións arredor da Galiza para o debate* (pp. 9-35). Santiago de Compostela: Fundación Moncho Reboiras.

- Parlamento Europeo (2012). *Cooperación europea no dominio do ensino e da formación profesionais para apoiar a estratexia “Europa 2020”*. Resolución de 8 de junho de 2011, sobre a cooperación europea (2010/2234(INI)). DOUE, CE 380-10, de 11 de decembro.

- PRECEDO, A.J. (1995). “Una experiencia geográfica de planificación territorial: El plan de desarrollo comarcal de Galicia”. *Boletín de la Asociación de Geógrafos Españoles*, (20), 7-21.

- Presidencia da Xunta de Galicia (1996). Lei 7/1996, de 10 de xullo, de desenvolvemento comarcal, DOG número 142, de 19 de xullo.

- RIFKIN, J. (2014). *La sociedad de coste marginal cero. El internet de las cosas, el procomún colaborativo y el eclipse del capitalismo*. Barcelona: Paidós.

- Servicio Público de Empleo Estatal. (2016). *Estadística de municipios. paro registrado y contratos registrados*. Dispoñíbel en: https://www.sepe.es/contenidos/que_es_el_sepe/estadisticas/datos_estadisticos/municipios/index.html